

إِسْتِرَاقُ السَّمْعِ!

الدَّرْسُ الثَّانِي

في حَيْمَةِ قِيَادَةِ الْعَدُوِّ

– أَيُّهَا الْأَمْرَاءُ! أَيُّهَا السَّادَةُ! مَعْنَوِيَّاتُ الْجُنُودِ ضَعِيفَةٌ...
نَحْنُ بِحَاجَةٍ إِلَى هَجُومٍ سَرِيعٍ عَلَى قُوَّاتِ الْعَدُوِّ!!

أَحَدُ الْأَمْرَاءِ: نَعَمْ، نَعَمْ... حَسَنٌ...

– أَحْسَنْتَ... هَذِهِ فِكْرَةٌ جَيِّدَةٌ...!

– وَلَكِنْ... سَيِّدِي...
نَحْنُ بِحَاجَةٍ إِلَى مَعْلُومَاتٍ
عَنْ مَوَاضِعِ الْعَدُوِّ!

– كَلَامُكَ صَحِيحٌ...!

فَذَهَبَ جُنْدِيُّ الْعَدُوِّ لَيْلًا لِلْحُصُولِ عَلَى الْمَعْلُومَاتِ.
وَبَعْدَ سَاعَةٍ وَصَلَ إِلَى مَوَاضِعِ قُوَّاتِنَا.

نحنُ في هذه المِنطقةِ مُدَّةً طويلاً و عَدَدُ المُقاتلين «قَليلٌ» الآنَ. و
أكثرُهم في الخَنَاقِ «مَجروحون» شديداً. أنا «مَسؤولٌ» ... **فعلينا**
«الرُّجوعُ» هذه اللَّيْلَةَ. و نحنُ «راجِعونٌ» عَن طريقِ البَحْرِ إن شاءَ اللهُ .

إيها الإخوة!

في خيمةِ قيادةِ
قواتنا

فَرِحَ جُنْدِيٌّ أَلْعَدُوَّ بِهذهِ المَعْلوماتِ
السَّرِيَّةِ ...

— مِن ذُبِّ الصَّحراءِ ...
إلى عُقَابِ الصَّحراءِ ...
مِن ذُبِّ الصَّحراءِ ...

— نَعَم ...

نعم ...
أنا أَسْمَعُ!

— سَيِّدِي ... سَيِّدِي ... أَخْبَارُ
مُهَمَّةٌ ... أَخْبَارُ مُهَمَّةٌ جَدًّا ...

سَمِعْتُ قَبْلَ لَحَظَاتٍ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ ...
— عَدَدُ الْمُقَاتِلِينَ «كَثِيرٌ»!
— وَ هُمْ «مَسْرُورُونَ» جَدًّا!
— اسْمُ قَائِدِ الْعَمَلِيَّاتِ «مَسْعُودٌ»!
وَ لَهُمْ «هَجُومٌ» هَذِهِ اللَّيْلَةَ!
هُمْ «قَادِمُونَ» عَنِ طَرِيقِ الْبَحْرِ ...

— سَمِعْتُ ... سَيِّدِي ... سَمِعْتُ؟!

— نَعَمْ ... نَعَمْ ...

— تَمَامٌ

مِنَ عُقَابِ الصَّحْرَاءِ إِلَى مَقَرِّ

القائد:

الهُجُومُ قَرِيبٌ ...

الْآنِ سِحَابٌ ... الْآنِ سِحَابٌ ...

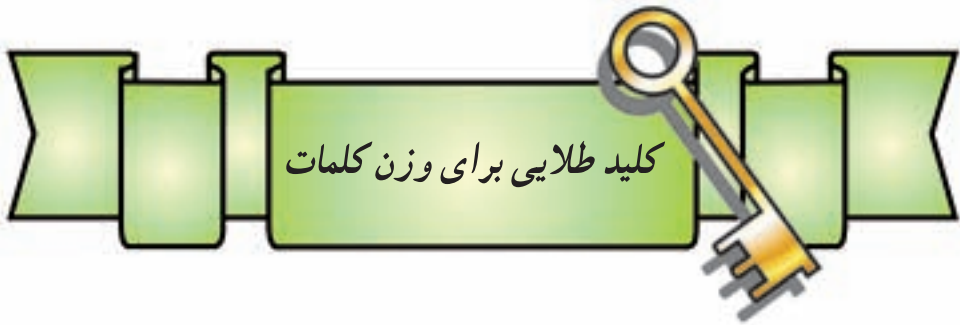
سَرِيعاً ... سَرِيعاً ...!

الْآنِ سِحَابٌ ... الْآنِ سِحَابٌ ...
بِسُرْعَةٍ ... بِسُرْعَةٍ

سَرِيعاً ... سَرِيعاً ...

بازی با حروف

خانم معلم به محض این که وارد کلاس شد، سه نفر از دانش‌آموزان را فراخواند تا جلوی تخته بایستند :

ف	فرشته
ع	عطیه
ل	لیلا

ماجرا چه بود؟ آن سه نفر از این که ناگهان احضار شده بودند، کمی جا خوردند ولی در برابر شاگردان ایستادند و منتظر ماندند تا ببینند خانم معلم چه می‌گوید و چه می‌خواهد.

خانم معلم سه عدد مقوا را که روی هر یک، حرف اول اسم یکی از آن سه دانش‌آموز نوشته شده بود، به بچه‌ها نشان داد. سپس مقوای هر یک را به خودش داد. بعد، از آن‌ها خواست به ترتیب ف ع ل بایستند. بچه‌ها تازه متوجه شدند که موضوع درس امروز «وزن کلمات» است.

به هر حال، فرشته، عطیه و لیلا که مقواها را مقابل خود گرفته بودند، به ترتیب زیر ایستادند :

یکی از بچه‌ها پرسید: «خانم، چرا فقط همین سه نفر را احضار کردید؟»
 خانم معلم گفت: «چون معمولاً کلمات عربی براساس سه حرف اصلی ساخته می‌شوند». بعد اضافه کرد:
 «این افراد نمی‌توانند جایشان را با هم عوض کنند.»

اول: فاء

دوم: عین

سوم: لام

لذا هر کلمه‌ی سه حرفی که به آن‌ها بدهیم، حروف آن به همین ترتیب قرار می‌گیرد.»
 در این موقع، خانم معلم سه حرف کلمه‌ی «نَصَرَ» را روی تابلویی به بچه‌ها نشان داد و گفت: «بچه‌ها،
 هریک از این سه نفر کدام یک از این حروف را می‌توانند بردارند؟» بچه‌ها یک صدا جواب دادند:

«فرشته، حرف (ن)،

عطیه حرف (ص)

و لیلحرف (ر).»

یکی از دانش‌آموزان پرسید:

«آیا همه‌ی کلمات فقط از سه حرف تشکیل می‌شوند؟»

خانم معلم گفت: «نه. فعلاً به این افراد و حروف آن‌ها، افراد یا **حروف اصلی** می‌گوییم که همواره به جای آن‌ها، حروف دیگری قرار می‌گیرند ولی حروف دیگری هم هستند که لابه‌لای این‌ها قرار می‌گیرند و همیشه ثابت‌اند و هرگز تغییر نمی‌کنند.»

آن‌گاه خانم معلم، آرزو را صدا کرد و مقوای «ا» (الف) را به او داد و از او خواست بین فرشته و عطیه بایستد. وقتی او در جای خود ایستاد، بچه‌ها یک صدا گفتند: «**فاعل**».

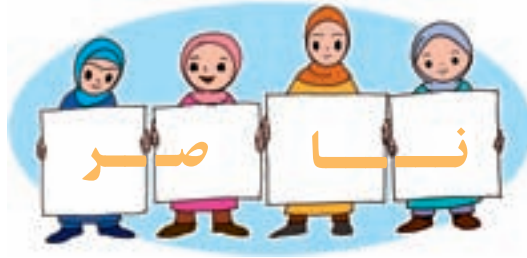
در هر کلمه‌ی سه حرفی:
 حرف اول، «**فاء الفعل**»
 حرف دوم، «**عین الفعل**»
 و حرف سوم، «**لام الفعل**»
 نام دارد.

حروف اصلی کدام‌اند؟

برای ساختن «فاعل»،
 جای «الف» کجاست؟

در یک چشم برهم زدن، افراد اصلی به اشاره‌ی خانم معلم کارت‌هایشان را عوض کردند ولی آرزو هم چنان با همان مقوا ایستاده بود و بچه‌ها یک صدا گفتند: «**ناصر**».

این کار چندین بار انجام شد. افراد اصلی مقواهایشان را عوض می کردند و بچه ها به ترتیب می خواندند :
عابد ... عالم ... قادر ... راحم ....

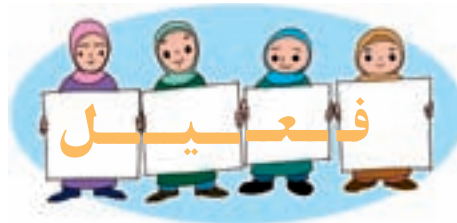
حروف **ف، ع، ل** فقط جایشان ثابت است ولی هر حرف دیگری می تواند به جای آن ها بیاید، ولی «ا» هم مکانش ثابت است و هم خودش.

وقتی این کلمه سازی ها تمام شد، معلم گفت :
«برای ساختن کلمه ی (نصیر)، کدام یک از بچه ها را صدا بزنم؟»
بچه ها «یاسمن» را نام بردند. خانم معلم گفت : «بله، حرف (ی) لازم است.» سپس از آرزو خواست سر جایش برگردد. آن گاه یاسمن را صدا زد و مقوای «ی» را به او داد و گفت : «خوب، حالا یاسمن کجا بایستد؟»

بچه ها با اندکی تأمل پاسخ دادند : «بین عطیّه و لیلا.»
معلم گفت : «بله، درست می گوید. آیا حالا می توانید کلماتی بر وزن «فعلیل» بسازید؟» بچه ها باز هم اندکی تأمل کردند و گفتند :

وزن «**فاعل**» ریشه های سه حرفی را به مفهوم «**صفت**» **فاعلی** تبدیل می کند.

علیم، قدیر، عبید، رحیم ...

حالا نوبت یاسمن است.
جای «ی» کجاست؟

معلم از یاسمن نیز خواست به جای خود برگردد ولی سه نفر اصلی هم چنان باقی ماندند. این بار، معلم «مریم» و «وجیهه» را صدا زد و مقواهایشان را تحویل داد و به آن ها گفت : «روش کار را به خوبی یاد گرفته اید ؛ من چند کلمه را به ترتیب می گویم و شما جایتان را پیدا می کنید.» آن گاه معلم شمارش کلمات را آغاز کرد :

وزن «**فعلیل**» کلمات سه حرفی را به مفهوم «**صفت مطلق**» تبدیل می کند.

منصور، معبود، مقدور، معلوم، مرحوم ...

بچه ها می خواستند با معلم هم صدا شوند. او گفت : «حالا که دوست دارید کلمه شماری کنید، چند ریشه می گویم، شما آن ها را به وزن «مفعول» تبدیل کنید.»

البته در این فاصله، مریم و وجیهه در جای خود ایستاده بودند.

وقتی ریشه‌ی سه حرفی
به وزن «مفعول»
درمی‌آید، مفهوم
«صفت مفعولی» پیدا
می‌کند.

معلم : سَأَلَ
معلم : جَهَلَ
معلم : سَمِعَ
معلم : جَرَحَ
بچه‌ها : مَسْئُول
بچه‌ها : مَجْهُول
بچه‌ها : مَسْمُوع
بچه‌ها : مَجْرُوح

برای ساختن وزن
«مفعول»، حروف ثابت
کدام‌اند؟

وقتی شمارش مفعول‌ها تمام شد، بچه‌ها گفتند: «چه بازی خوبی! آیا باز هم ادامه می‌دهیم؟»
- نه، همین بس است؛ چون اگر بخواهیم، تا فردا صبح هم می‌توانیم ادامه بدهیم؛ زیرا:

- در اغلب کلمات عربی معمولاً سه حرف اصلی وجود دارد.
- با افزودن حروف «زائد»، وزن جدید ساخته می‌شود.
- هریک از کلمات عربی دارای آهنگ یا وزن خاصی‌اند.

هر کلمه دارای وزن
معینی است.

- چه جالب!
- بله، جالب است. اگر یادتان باشد، فعل‌های ماضی و مضارع هم همین‌طور بودند؛ مثل وزن فَعَلَ.

بچه‌ها گفتند: كَتَبَ، نَصَرَ، ذَهَبَ، جَلَسَ....
- و مثل وزن يَفْعَلُ.
بچه‌ها گفتند: يَكْتُبُ، يَنْصُرُ، يَأْكُلُ، يَأْخُذُ....

به خاطر بسپارید

حروف اصلی	<p>و م</p> <p>ل ع ف</p>	<p>ا</p> <p>ل ع ف</p>	<p>ی</p> <p>ل ع ف</p>
	مفعول منصور	فاعل ناصر	فعل نصير وزن
حروف اصلی	<p>ن ص و</p> <p>م و</p>	<p>ن ص ا</p> <p>ا</p>	<p>ن ص ی</p> <p>ی</p>

تَمَارِينُ

با توجه به متن درس، پاسخ صحیح را با علامت x مشخص کنید.

مَنْ

۱- مَنْ كَانَ فِي خَيْمَةِ قِيَادَةِ الْعَدُوِّ؟
الجنود ○ أمراء الجيش ○

كَيْفَ

۲- كَيْفَ كَانَ جُنْدِي الْعَدُوِّ؟
ثَقِيلَ السَّمْعِ ○ حَسَنَ السَّمْعِ ○

مَتَى

۳- مَتَى كَانَ وَقْتُ الرُّجُوعِ؟
نَهَاراً ○ لَيْلاً ○

هَلْ

۴- هَلْ كَانَ الْهُجُومُ قَرِيباً؟
نعم ○ لا ○

الْتَمْرِينُ الثَّانِي

در متن درس، کلمه‌هایی هم‌وزن و هم‌آهنگ اوزان زیر وجود دارد. آن‌ها را پیدا کنید و هریک را در جای خود بنویسید.

أَسْمَاءُ				أَفْعَالُ			
فَاعِلٌ	مَفْعُولٌ	فَعِيلٌ	فُعُولٌ	أَفْعَلٌ	فَعِلَتْ	فَعِلْتُ	فَعَلَ

الْتَمْرِينُ الثَّلَاثُ

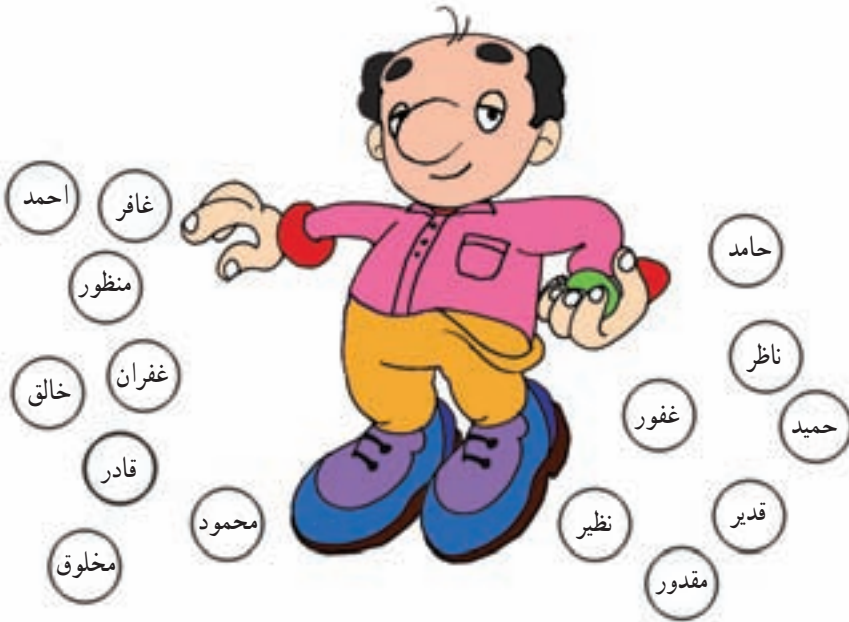

کلمات هم‌وزن و هم‌آهنگ را با یک خط به هم وصل کنید.

○ يَخْرُجُونَ	○ كَتَبَ
○ عَبَدَ	○ تَفَقَّدَ
○ تَعَبَّدَ	○ وُصُولَ
○ كُحُولَ	○ يَعْبُدُونَ
○ طَرِيقَ	○ تَصَدَّقَ
○ تَقَبَّلَ	○ شَمْسَ
○ رَجَعَ	○ عَجِيبَ

این آقا آن چنان مهارت دارد که می تواند گوی ها را یکی پس از دیگری در ظرفی که حروف اصلی کلمه ی گوی، روی آن نوشته شده است، بیندازد. شما پیش بینی کنید کدام یک از گوی ها در کدام یک از ظرف ها قرار می گیرد؛ هر کلمه را در ظرف خود قرار دهید.

الَّتَمْرِينُ الْخَامِسُ

وزن و آهنگ کلماتی را که از دهان دانش‌آموزان بیرون می‌آید، با توجه به قرینه‌ای که در کنار هر کلمه وجود دارد، مشخص کنید.

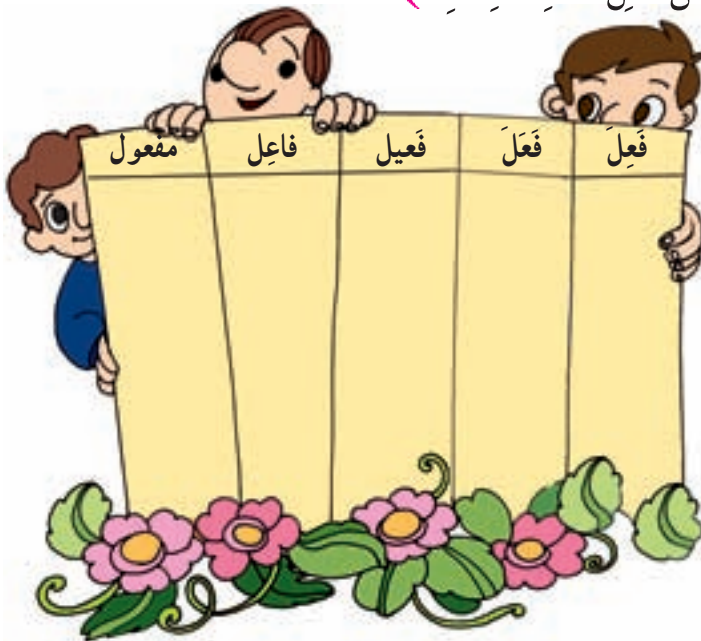

التَّمْرِينُ السَّادِسُ

در آیات زیر کلمات هم وزنِ با «فَعَلَ»، «فَعِيلٌ»، «فَاعِلٌ»، «مَفْعُولٌ» را مشخص کنید و در جای خود بنویسید.

- ۱- ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾
- ۲- ﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ﴾
- ۳- ﴿صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾
- ۴- ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
- ۵- ﴿إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ...﴾
- ۶- ﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ﴾
- ۷- ﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ لِّلسَّائِلِ وَ الْمَحْرُومِ﴾
- ۸- ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ﴾

۱- کلمات ستاره‌دار در قسمت «المعجم» ترجمه شده است.

الْتَمْرِينُ السَّابِعُ

جدول زیر را کامل کنید.

حروف زاید	حروف اصلی	کلمه‌ی هم‌خانواده	وزن	کلمات
ا	ن - ص - ر	منصور	فاعِل	ناصِر
				علیم
				مکتوب
				طَلَبَ
				أَحْسَنَ
				جُنُود

***

ترجمه‌ی تصویری

آیا می‌توانید یک نمایشگاه تشکیل دهید؟

این جملات را به وسیله‌ی تصاویر مناسب، به مسائل اجتماعی، سیاسی، جهانی و ... ربط دهید.

- أَخْبَارٌ مُهِمَةٌ جِدًّا!
- الْأَنْسِحَابُ... الْأَنْسِحَابُ...
- الْهَجُومُ قَرِيبٌ!
- هُمْ مَسْرُورُونَ شَدِيدًا!

الدَّرَاسَاتُ الْقُرْآنِيَّةُ

شما با کلمات زیر به طور مستقیم یا از طریق هم خانواده‌ی آن‌ها در متن درس آشنا شده‌اید. هریک از آن‌ها را با توجه به معنای آیات در جای خالی قرار دهید.

مَسْرُورًا - فَرِحَ - جُنُودٌ

(اشفاق/۱۳)

۱- ﴿إِنَّهٗ كَانَ فِي أَهْلِهِ...﴾

او در (میان) خانواده‌ی خود شادمان بود.

(فتح/۴)

۲- ﴿وَلِلَّهِ... السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾

و از آن خداست لشگرهای آسمان‌ها و زمین.

(شوری/۴۸)

۳- ﴿وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً... بَهَا﴾

و ما چون رحمتی از جانب خود به انسان بچشانیم، از آن شاد و خوشحال می‌شود.

در هر یک از مجموعه‌ها، یک کلمه با وزن مشابه وجود دارد. آن وزن را مشخص کنید و در داخل دایره بنویسید.

عالم الغیب والشهادة^۱

کاتب العدل^۲

و کاتب بنیکم^۳

غافر الذنب وقابل التوب^۴

فدعا ربه ابي مغلوب^۵

والذین فی اموالهم حق معلوم للسائل والمحروم^۶

انک سمیع الدعاء^۷

بسم الله الرحمن الرحیم^۸

اولئک لهم رزق معلوم^۹

- ۱- دانای نهران و آشکار است. (أنعام / ۷۳)
- ۲- آمرزنده‌ی گناه و پذیرنده‌ی توبه . . . . . (غافر / ۳)
- ۳- پس باید نویسنده‌ای میان شما (آن دین را) به درستی و داد بنویسد. (بقره / ۲۸۲)
- ۴- هر آینه این قرآنی است گرمی و ارجمند. (واقعه / ۷۷)
- ۵- به راستی تو شنوای دعا هستی! (آل عمران / ۳۸)
- ۶- به نام خدای بخشاینده‌ی مهربان. (فاتحة / ۱)
- ۷- پس پروردگار خویش را صدا زد که : من شکست خورده‌ام! (قمر / ۱۰)
- ۸- و کسانی که در مال‌هایشان حقی است معلوم و مشخص برای نیازمند و درمانده و بینوا. (معارج / ۲۴ و ۲۵)
- ۹- برای ایشان روزی معینی است. (صافات / ۴۱)